

Toespraak Christina Guirlande bij het graf van Anton van Wilderode, Moerbeke, 28 juni 2014

Geachte familie Coupé, geachte vrienden van Anton van Wilderode,
bewonderaars en liefhebbers van zijn werk,

Wanneer men het over 'de Presentatie' heeft, weet ongeveer iedereen in het
Waasland dat men daarmee een scholengroep bedoelt te Sint-Niklaas.
Sommigen hier aanwezig kennen waarschijnlijk ook de filialen te Lokeren,
Bornem, Boom, te Ledeborg en Lotenhulle. Die scholen werden gesticht door
de Orde van de Zusters van Onze Lieve Vrouw Presentatie, vandaar kortweg: de
Presentatie.

In 1980 vierde deze Congregatie haar 150-jarig bestaan in het moederklooster
te Sint-Niklaas. Wie daar gestudeerd had, misschien zelfs ettelijke jaren
doorbracht in het Internaat, werd uitgenodigd om mee te vieren. Het was een
welgekomen gelegenheid om onze oude klaslokalen te bezoeken en te
ontdekken wat er binnen en buiten de muren gebleven of verdwenen was.
Er werd ook een lijvig boek uitgegeven, met daarin de geschiedenis van de
Presentatie vanaf haar ontstaan in 1830, met foto's en belangrijke teksten, met
verslagen en getuigenissen.

Het boek kreeg als titel 'OLV Presentatie 150 jaar present', en opende met een
gelegenheidsgedicht van 23 strofen, geschreven door Anton van Wilderode, en
opgedragen aan 'de jubilerende Presentatie'.

Ik lees graag de eerste strofen:

'Soms moet men stilstaan, halverwege 't leven,
een rustig ogenblik, om in de mist
van het verleden vele dingen even
te strelen nog, voor zij zijn weggewist.

Het kan een naam zijn. Wie heeft hem gedragen?
Een oude foto, als een geel gezicht,
roept iemand op uit de vergleden dagen
en zet die in een nimbus van wit licht.

Of soms een boek. Wij hebben het gelezen,
gelukkigen, aandachtig, blad na blad,
en langzaam kwam een wereld opgerezen
schoon als de droom die hem geschapen had.

Gesprekken, brieven, dingen die wij zagen
en weer vergaten, komen plotseling
als schakels die een verre schat aandragen
uit het gebied van onz' herinnering...'

Ik bladerde onlangs opnieuw in het boek en vond op bladzijde 63 een verslag uit 'Het Vrije Waasland', over de inwijding van de nieuwe feestzaal 'Antigone' ter vervanging van de oude 'salle des fêtes', op 19 november 1967. Ik citeer: *'Meer dan 300 aanwezigen luisterden bijna ademloos naar Anton van Wilderode, die sprak over de dichters Gabriël Smit en Martinus Nijhoff.'*

Onze klas was er niet aanwezig. Wij waren toen al enkele jaren uitgevlogen. Maar wij hoorden Anton van Wilderode al veel eerder aan het woord: In het strenge internaat van de Normaalschool -streng zoals alle internaten in die tijd-, werd de buitenwereld op een veilige afstand gehouden. Maar het geijkte patroon van de zondagnamiddag, nl. aan ons opstel werken en onze wekelijkse brief schrijven naar huis, de Vespers en het Lof bijwonen, werd toch af en toe onderbroken door bv. een muziekkuitvoering, door een van de Zusters-missionarissen die met enthousiasme vertelde over de Missies van de Orde in het toen nog Belgisch Congo, met een kooroptreden door de leerlingen zelf bij een feestelijke aangelegenheid, of een toespraak door een speciale genodigde.

Uit de reeks van bijzondere genodigden heb ik vooral een bezoek uit 1954 onthouden. Toen kwam een jonge priester in soutane in onze studiezaal vertellen over zijn reis naar Griekenland. Hij illustreerde zijn uiteenzetting met een projectie van dia's en met fragmenten uit zijn dichtbundel 'Het Land der Mensen' met daarin de cyclus 'Reizende Zuidwaarts', en uit 'Najaar van Hellas'.

Het was een eerste kennismaking met de persoon en het werk van Anton van Wilderode, kennismaking die lang bleef nazinderen, en die ik nog altijd, na vele volgende ontmoetingen, blij koesteren als een 'schat uit het gebied van onze herinnering'.

Een jaar later, in 1955, werd in de steeds groeiende Presentatie te Sint Niklaas een vleugel bijgebouwd. Die vleugel kreeg de naam 'Katelijne', naar de heilige Catharina van Alexandrië, die leefde in de vierde eeuw. Voor de inhuldiging van het gebouw schreef A. van Wilderode een mysteriespel in dichtvorm, 'Catharina', een poëtische evocatie van het leven en de betekenis van deze heilige. Het stuk werd opgevoerd door de laatstejaars van Humaniora en Regentaat, in prachtige kledij, waar wij, die gewend waren aan onze doordeweekse donkerblauwe en onze zondagse grijze uniformen, ons de ogen op uitkeken. De opvoering kreeg ook aandacht buiten het instituut en zelfs op de televisie.

Uit dit, naar ik vermoed zo goed als onbekende werk van Anton van Wilderode, - ik heb het in elk geval niet teruggevonden in de lijst van zijn werken, het is waarschijnlijk nooit uitgegeven - , lees ik enkele strofen voor, die in het stuk werden uitgesproken door een groep meisjes in koor, naar de 'reien' die de gebeurtenissen becommentariëren alsof zij de gevoelens van het publiek onder woorden brengen en de feiten vanop afstand volgen, ofwel in samenspraak gaan met de hoofdrolvertolkers:

'Kan men iets zachter dan bloemen geven?

En is er iets zachter dan zacht licht?

Avondstraal van de zon door dreven,
maanstralen als een sluier zo dicht.

Is er iets witter dan witte rozen?

Misschien de sneeuw terwijl ze nog zinkt,
of appelbloesem, heel even roze,
of een wolk misschien waar de zon op blinkt.'

.../...

Duidelijk poëzie die de stempel draagt van het zo herkenbare werk van Anton van Wilderode, namelijk: vol muzikaliteit, inleving, opmerkingsgave, ernst, oprechtheid, zachte melancholie.

En helemaal op het einde van het toneelstuk vraagt een meisje aan Catharina:

'Laat mij een kind zijn, brekelijk van binnen
en onbeschadigd door der wereld stof:
een rozeknop die wil zijn bloei beginnen
en zoet gewiegd in Vlaanderen, Uw hof.'

Een tweede meisje vult aan met het volgende verzoek:

'Geef ons de moed om in uw spoor te treden
geliefde Heilige die, hoog uit de wolk
uw zegen neerzendt uit het eeuwig Eden
over de meisjes van ons dierbaar volk.'

Dit mysteriespel, ook al is het geschreven in 1955, ook al is de wereld ondertussen sterk veranderd, ook al is het een gelegenheidstekst in de strikte betekenis van het woord, blijft naar mijn gevoel toch nog altijd genietbaar. Dit is te verklaren door het feit dat Anton van Wilderode altijd zichzelf bleef en zijn werk nooit door voorbijgaande modes of trends werd gedicteerd. Hij schreef zoals hij was, hij was zoals hij schreef. Zei hij niet zelf dat poëzie voor hem 'leeftocht' was, dat poëzie 'verklaring' was, 'ervaring en openbaring tegelijk'.

Tot slot lees ik u graag nog een strofe uit het eerste tafereel van dit mysteriespel, waarin Catharina de meisjes toespreekt:

'Hoog uit de hemel
waar ik nu thuis ben
hoog uit de lichtkrans
van Christus vandaan
kom ik naar de aarde
waarvan ik 't geruis ken
om als Gods engel u
bij te staan.'

We staan hier bij het graf van Anton van Wilderode, die nu ook 'thuis is in de lichtkrans van Christus', door hem in later werk 'De Overoever' genoemd, en die eveneens 'het geruis van de wereld' heeft gekend. Moge hij ons allen, net

als de door Catharina beloofde engel Gods, met zijn tijdloos werk blijven
bijstaan.

Christina Guirlande